

C252 – WON15

VLAAMS PARLEMENT

Zitting 2007-2008

22 mei 2008

HANDELINGEN

COMMISSIEVERGADERING

COMMISSIE VOOR WONEN, STEDELIJK BELEID, INBURGERING EN GELIJKE KANSEN

INHOUD

Vraag om uitleg van de heer Gino De Craemer tot de heer Marino Keulen, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Stedenbeleid, Wonen en Inburgering, over vrijwillige terugkeer van asielzoekers

Voorzitter: de heer Jan Penris

Vraag om uitleg van de heer Gino De Craemer tot de heer Marino Keulen, Vlaams minister van Binnenlands Bestuur, Stedenbeleid, Wonen en Inburgering, over vrijwillige terugkeer van asielzoekers

De voorzitter: De heer De Craemer heeft het woord.

De heer Gino De Craemer: Mijnheer de voorzitter, mijnheer de minister, in het kader van het opvangbeleid kent de diversiteitssector een dubbele doelstelling. Enerzijds moeten de noodzakelijke rechten van de mensen zonder wettig verblijf verzekerd worden, anderzijds moet een consequent oriënteringsbeleid gevoerd worden op het vlak van – het liefst vrijwillige – terugkeer naar het land van herkomst of migratie naar een derde land.

Vrijwillige terugkeer kan ondersteund worden door het REAB-programma (Terugkeer- en Emigratieprogramma voor asielzoekers vanuit België) of het Reïntegratiefonds. De doelgroepen voor vrijwillige terugkeer zijn asielzoekers in procedure, uitgeprocedeerde asielzoekers en mensen zonder wettig verblijf. In 2006 vertrokken 2810 mensen op eigen initiatief uit België met een terugkeerprogramma.

In oktober 2006 startte het Vlaams Minderhedencentrum (VMC) in opdracht van u, mijnheer de minister, met een project rond vrijwillige terugkeer. Naast het sensibiliseren van de betrokken eerstelijns werkers over het aanbod inzake vrijwillige terugkeer en het ontwikkelen van aangepaste methodieken, werd nagegaan welke rol de eerstelijnsdiensten kunnen spelen bij de oriëntatie van de doelgroepen.

Uit het samenvattende rapport ‘CAW’s en vrijwillige terugkeer’ van 6 juni 2007 blijkt dat de meeste eerstelijns werkers in aanraking komen met vrijwillige terugkeer. Verder is er duidelijk nood aan vlot toegankelijke informatie. De informatie is vandaag namelijk nog te verspreid en niet makkelijk terug te vinden waardoor de terugkeerbegeleiding niet kwaliteitsvol kan worden uitgeoefend. Dat is nochtans belangrijk. Daarnaast blijkt de vergoeding van 50 euro die de REAB-partners van de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) ontvangen per teruggekeerde persoon, onvoldoende bij langere begeleidingen en worden onkosten bij niet-vertrekenden niet terugbetaald. Belangrijk is dat systematisch op de mogelijkheid van het vrijwillig vertrek wordt gewezen. De meeste REAB-partners gaan volgens het VMC echter op een niet-wervende manier om met het aanbod en willen geen sensibiliseringsacties opzetten om niet ‘te motiverend’ over te komen.

Mijnheer de minister, beschikt u over cijfers inzake vrijwillige terugkeer? Kunt u meedelen hoeveel mensen op eigen initiatief zijn vertrokken met een terugkeerprogramma? Hoeveel daarvan vertrokken naar het land van herkomst en hoeveel naar een derde migratieland? Hoeveel kandidaat-terugkeerders besloten tijdens de verwerking van hun aanvraag uiteindelijk toch niet te vertrekken? Beschikt u over gegevens inzake het verblijfsstatuut van de terugkeerders of kandidaat-terugkeerders? Hebben de terugkeerders zelf de expliciete vraag, of is de beslissing het resultaat van de begeleiding?

Er is nood aan duidelijke en vlotte informatieoverdracht naar de eerstelijns werkers. Zijn de diensten voldoende op de hoogte van de mogelijkheden en is er volgens u voldoende ondersteuning van de betrokken eerstelijnsdiensten? Wat werd hier ondertussen ondernomen en hoe denkt u dit te realiseren?

Men zou op een niet-wervende manier met het aanbod omgaan. Is er inderdaad een gebrek aan sensibilisering? Hoe wilt u het principe van vrijwillige terugkeer toch aanmoedigen, zonder het vertrouwen van de personen in kwestie te schaden? Wat wordt vandaag reeds ondernomen en wat is er nog gepland?

In het rapport wordt erop gewezen dat er sprake kan zijn van misbruiken. Men spreekt van “het caw als reisbureau”. Bent u hiervan op de hoogte? In welke mate komen misbruiken voor en hoe wilt u verdere misbruiken tegengaan?

Hoe ver staat het met de ontwikkeling van de ondersteunende methodieken en trainingen door het VMC? Kunt u dit kort toelichten?

Welke rol moeten de eerstelijnsdiensten volgens u spelen op het vlak van vrijwillige terugkeer? Welke rol kan Vlaanderen vandaag nog spelen inzake het terugkeerbeleid?

De voorzitter: Minister Keulen heeft het woord.

Minister Marino Keulen: Mijnheer de voorzitter, dames en heren, mijnheer De Craemer, ik zal uw achttien vragen graag beantwoorden. De eerste reeks gaat vooral over federale materie. Ik zal u daarover vertellen wat ik kan.

Ik ben zelf heel fel met deze kwestie begaan. Vrijwillige terugkeer staat bij ons centraal. Ik leg niet de nadruk op regularisatie. Die bewering lijkt me heel relevant. Dat is ook de boodschap die ik meegeef aan mijn

sector, de integratiesector, meer bepaald aan het VMC. Ik vraag aan het centrum om in contacten met mensen zonder papieren de nadruk te leggen op vrijwillige terugkeer, en om uit te leggen dat ze hun toekomst hypothekeren, maar vooral die van hun kinderen. Als men hier lang in de illegaliteit verblijft, pakweg zeven, acht jaar, hebben de kinderen hier de lagere en een deel van de middelbare school doorlopen. Hoe langer men hier blijft, hoe moeilijker het wordt om terug aan te sluiten bij het land van oorsprong of eventueel bij een derde land. Dat is ook vanuit menselijke overwegingen een belangrijke boodschap.

Neen, mijnheer De Craemer, ik beschik niet over de cijfers die u vraagt. De organisatie van vrijwillige terugkeer behoort immers niet tot de bevoegdheid van enige Vlaamse minister en ook niet van de Vlaamse minister bevoegd voor het onthaal en de integratie van inwijkelingen. Het is de federale minister van Maatschappelijke Integratie die bevoegd is voor vrijwillige terugkeer, en dat is mevrouw Arena van de PS. Het is de federale minister bevoegd voor Migratie en -asielbeleid die bevoegd is voor de toegang, verblijf en verwijdering van het grondgebied, en dat is mevrouw Turtelboom van Open Vld.

Cijfers over vrijwillige terugkeer kunt u wel terugvinden in de jaarrapporten van IOM die beschikbaar zijn op internet. De IOM is een onderdeel van de Verenigde Naties. De organisatie zorgt ervoor dat de vrijwilligeterugkeerprogramma's daadwerkelijk worden georganiseerd.

De taakstelling met betrekking tot vrijwillige terugkeer in het kader van het opvangbeleid voor mensen zonder papieren beperkt zich tot het ondersteunen van die diensten die zich bezighouden met het oriënteren van mensen zonder papieren naar een zinvol toekomstperspectief. In mijn beleidsnota heb ik daarbij de nadruk gelegd op vrijwillige terugkeer. Het gaat met andere woorden om het bieden van ondersteuning aan diensten die mensen zonder wettig verblijfsstatuut begeleiden, bij het maken van een keuze over hun toekomstige oriëntering, vanuit de vaststelling dat illegaal verblijf geen goede zaak is en bovendien strafbaar. Het is geen goede zaak voor hun toekomstperspectief, zeker niet als het om een gezin met kinderen gaat.

De notie 'oriëntering' geeft immers aan dat het begeleiden van mensen zonder papieren gekoppeld moet worden aan het uitwerken van een zinvol toekomstperspectief. Een eerste bijsturing in dit kader was het sterker beklemtonen van de complementariteit van het Vlaamse opvangbeleid aan het federale migratiebeleid, zodat het Vlaamse beleid geenszins indruist tegen het beleid dat wordt gevoerd door de federale overheid.

Professor Godfried Engbersen en criminologe Marion van San maakten een studie over de illegalen in ons

land. Hun rapport werd hier enkele maanden geleden toegelicht.¹

Een complementair Vlaams beleid dat gericht is op het effectueren van de afdwingbare rechten van mensen zonder papieren is ook effectiever als de Vlaamse overheid gelijktijdig een oriënteringsbeleid voert op het vlak van terugkeer en/of migratie. Anders gezegd, mensen zonder papieren moeten worden geïnformeerd over de bestaande terugkeerprogramma's. Het verder expliciteren van vrijwillige terugkeer in een degelijk uitgewerkt oriënteringsaanbod als onderdeel van een remigratiebeleid – deze mensen in de best mogelijke omstandigheden te oriënteren naar een zinvol toekomstperspectief, hetzij naar het land van herkomst, hetzij naar een derde land – in zijn meervoudige aanpak is een opdracht en aandachtspunt voor de integratiesector.

U vraagt of de terugkeerders zelf de expliciete vraag stellen of dat hun beslissing het resultaat is van de begeleiding. Uit de signalen die ik opvang, blijkt dat de meeste vertrekkers met een rechtstreekse vraag tot terugkeer bij de hulpverlener kwamen. Deze mensen waren al overtuigd. Mensen die vrijwillig vertrekken als gevolg van een begeleiding of een afwegingsproces van voor- en tegenargumenten zijn in de minderheid. Dat is begrijpelijk en logisch.

Het rapport 'CAW's en vrijwillige terugkeer' waar u naar verwijst, dateert van 6 juni 2007. Dit rapport beschrijft de situatie in het voorjaar 2007. Het Reïntegratiefonds en het fonds voor kwetsbare doelgroepen – aanvullend bij de gewone REAB-ondersteuning bij terugkeer – bestaan evenwel pas sinds augustus 2006. REAB is eigenlijk een Engelse afkorting voor Return and Emigration of Asylum Seekers Ex Belgium.

Op het moment van de bevraging voor het rapport waren de eerstelijnsdiensten – daarmee doel ik op de OCMW's en de caw's – niet volledig vertrouwd met de twee nieuwe reïntegratiefondsen, die in juni 2006 werden opgericht. Het project 'Vrijwillige terugkeer' van het VMC, dat opstartte in oktober 2006 in cofinanciering met Europees Vluchtelingenfonds, eindigde in augustus 2007. In de antwoorden op vraag vijf en zes ga ik dieper in op wat het VMC in dit verband ondernomen heeft.

Ook de organisatie van de vrijwillige terugkeer is een federale materie. Wij kunnen informeren en stimuleren. Dat doen we via de OCMW's en caw's. We moeten de zaken institutioneel zuiver houden. Het VMC-project op zich is sensibiliserend geweest voor hulpverleners. Het informeren van hulpverleners, het erkennen en bespreekbaar maken van de moeilijkheid van dit

¹ Verslag: *Parl. St.* VI. Parl. 2007-08, nr. 1700.

soort gesprekken, de gegeven vormingen over de aanpak van die gesprekken, zijn immers zeer belangrijke en noodzakelijke hefboomen in functie van sensibilisering. Daarnaast is een gevolg van het project ook geweest dat de verschillende actoren die op het vlak van vrijwillige terugkeer actief zijn, samen hebben gewerkt aan een meer toegankelijke communicatie rond deze thematiek. Die is in de vorm van een bureaublad 'Vrijwillige terugkeer' aan eerste lijnwerkers aangeboden.² Er is ook een Franstalige versie beschikbaar. Ik zal een exemplaar laten bezorgen aan de commissieleden, al is het maar voor de volledigheid van de documentatie, bijvoorbeeld als iemand deelneemt aan een debat.

Het bureaublad bundelt de basisinformatie over het ondersteuningsaanbod bij vrijwillige terugkeer en maakt het mogelijk om door te verwijzen naar de dichtstbijzijnde REAB-partner in de regio. Er werden 1300 Nederlandstalige en 900 Franstalige bureaubladen verspreid. Mijnheer De Craemer, als u met deze vraag veeleer doelt op de sensibilisering van de potentiële terugkeerders zelf, kunt u deze vragen beter laten stellen aan federaal minister Arena. Zij is immers bevoegd voor de cel Vrijwillige Terugkeer van Fedasil, het Federaal agentschap voor de opvang van asielzoekers.

Het antwoord op uw vraag over eventuele misbruiken kan enkel gegeven worden door de instanties die de vrijwillige terugkeer organiseren. Zoals ik al zei, valt de organisatie van de vrijwillige terugkeer immers niet onder het beleid inzake onthaal en integratie van inwijkelingen dat krachtens de bijzondere wet van 8 augustus 1980 aan de gemeenschappen is toevertrouwd. Ook hiervoor moet u bij minister Arena terecht. Het is vergelijkbaar met vragen over de brandweer. Dat is een kwestie van lokaal bestuur, maar de bevoegdheden liggen op federaal niveau. De caw's op hun beurt ressorteren onder de bevoegdheid van Vlaams minister Vanackere, die bevoegd is voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

Het VMC-project 'Vrijwillige terugkeer' werd afgerond eind augustus 2007. In de loop van het project werden vier werkinstrumenten geproduceerd. Er werd een informatiefiche ontwikkeld in de vorm van dat bureaublad waar ik het al over had. Er zijn vormingen voor reguliere diensten: in de vijf Vlaamse provincies werden vaardigheidstrainingen 'Praten over terugkeer' georganiseerd. Voor caw-medewerkers duren die twee dagen en voor LOI- en OCMW-medewerkers één dag. LOI staat voor Lokaal Opvanginitiatief. De nadruk lag op het psychosociale aspect van de terugkeerbegeleiding. Daarnaast werden in Vlaams-Brabant en Antwerpen nog open infosessies voor een breder publiek georganiseerd. In totaal werden 158 eerstelijns werkers bereikt. Een derde instrument

is de bevraging van praktijkwerkers: in de provincies Antwerpen, West-Vlaanderen en Limburg werden 14 eerstelijns werkers bevraged over hun huidige kennis en praktijk met betrekking tot vrijwillige terugkeer. De weerslag van deze bevraging is neergeschreven in een afzonderlijk rapport 'caw's en vrijwillige terugkeer'. De slotaanbevelingen uit dit onderzoek werden voorgelegd aan de cel Vrijwillige Terugkeer van Fedasil en de service voor providers van het Reïntegratiefonds.

Vervolgens en ten slotte is er een draaiboek. Op basis van de conclusies en aanbevelingen uit het rapport werden 2 methodiekenfiches 'Voorwaarden voor een kwaliteitsvolle terugkeerbegeleiding' opgesteld. Het draaiboek wordt gepubliceerd op de toolbox van de website van het VMC en het adres is www.vmc.be.

Ik heb mij niet uit te spreken over de rol van eerstelijns- of andere diensten die betrokken zijn bij de organisatie van vrijwillige terugkeer, aangezien deze materie zoals reeds eerder vermeld niet tot mijn bevoegdheid behoort. Het valt gedeeltelijk onder de federale bevoegdheid, en gedeeltelijk onder de welzijnsbevoegdheid.

Inzake de oriëntering en begeleiding bij vrijwillige terugkeer kan Vlaanderen een rol spelen in het actief en proactief informeren, sensibiliseren en stimuleren van eerstelijnsdiensten met betrekking tot vrijwillige terugkeer. Aan organisaties, diensten en particulieren die rechtstreeks in contact komen met de doelgroep, hetzij vanuit vrijwillig engagement, hetzij in de professionele context, kan de diversiteitssector de nodige basisinformatie met betrekking tot vrijwillige terugkeer verschaffen via instrumenten, vormingen, website enzovoort.

In gemeenten die een grote concentratie hebben van mensen zonder papieren, is het opvangbeleid als doelstelling opgenomen in hun convenant. De diversiteitssector heeft binnen het opvangbeleid de taak de bevoegde reguliere diensten en instellingen te sensibiliseren en te stimuleren om de bestaande regelgevingen rond mensen zonder papieren toe te passen. De noodzakelijke rechten, zoals het recht op dringende medische hulp en het recht op onderwijs voor minderjarigen, van mensen zonder papieren, moeten worden gewaarborgd, daar sta ik op. Tegelijkertijd moet er een oriënteringsbeleid worden gevoerd op het vlak van vrijwillige terugkeer naar het land van herkomst en/of migratie naar een derde land.

Het heeft te maken met mentaliteit. Zelf hameren we daarop. Het is een proces. We moeten dat volhouden. We moeten steeds opnieuw op datzelfde punt de aandacht vestigen: terugkeer als alternatief voor regularisering. Wij gaan voor de vrijwillige terugkeer. We proberen dat in onze kleine deelbevoegdheid als stelregel,

² Beschikbaar op het internet:

http://www.vmc.be/uploadedFiles/VMC/Publicaties/Publicaties/definitief%20Bureaublad_NL_R_DEF_.pdf

oriëntering en leidraad te hanteren, en als richtsnoer voor de werking aan de sector mee te geven.

De voorzitter: De heer De Craemer heeft het woord.

De heer Gino De Craemer: Ik dank u voor uw antwoord, mijnheer de minister. Ik wist wel dat een aantal zaken onder federale bevoegdheid vielen, maar ik wou toch uw visie eens horen. U verwees mij ook door naar minister Vanackere inzake de caw's en de eerstelijnsdiensten. Ik zal hem die vragen stellen.

U merkte op dat het kleine deeltje Vlaams beleid ter zake niet mag indruisen tegen het federale. Ik denk dat we veel meer moeten opletten dat het omgekeerde niet gebeurt, want dat is momenteel wel het geval. Ik geloof dat wij met ons integratiebeleid aan het dweilen zijn met de kraan open. Het federale niveau moet opletten dat het ons niet tegenwerkt.

Minister Marino Keulen: Ik verwijs nog eens naar de studie-Engbersen. Mensen zonder papieren blijven soms op ons grondgebied 'hangen' door onze gemeenschapsvoorzieningen. Wij binden daardoor de mensen mentaal of psychologisch, hoe beperkt de dienstverlening ook is. Daar maak ik me zorgen over. We mogen door onze gemeenschapsvoorzieningen – buiten de elementaire zaken waar ieder mens recht op heeft en die altijd moeten gelden – het federale uitwijzingsbeleid niet dwarsbomen.

De heer Gino De Craemer: Ik ben het met u eens, mijnheer de minister, maar mijn bekommernis is groter in de andere richting.

In elk geval moet het taboe worden doorbroken. U slaagt daar perfect in. In veel milieus kan men niet over een terugkeerbeleid praten zonder in een bepaalde hoek te worden gedrukt. We moeten een degelijk beleid durven voeren en erover praten.

De vrijwillige terugkeer primeert inderdaad op regularisatie – daar zitten we op één lijn –, niet alleen omdat de illegaliteit strafbaar is, maar ook vanuit het toekomstperspectief. We moeten dat bekijken vanuit menswaardige overwegingen. Ik heb begrepen dat het VMC die boodschap van u krijgt.

De procedures moeten versnellen, maar dat is federale materie. Dat is ook uw idee. Ook dit geldt vanuit menselijk oogpunt.

Ik zal de cijfers opvragen bij de ministers Arena en Turtelboom, en eens zoeken op internet.

Het project omvat verschillende initiatieven: vaardigheidstrainingen, infosessies, een infoblad en methodiekfiches. Dat is positief. Ik hoop dat dat allemaal echt wordt gebruikt en dat er een tempoversnelling komt. Ik

heb bijvoorbeeld gehoord dat veel OCMW-medewerkers weinig zin hebben om daaraan mee te werken. Ze volgen de trainingen wel, maar het hangt van het individu af of ze worden omgezet in praktijk. Sensibilisering van deze groep lijkt me nodig.

Mevrouw Hilde De Lobel: Ik heb een paar opmerkingen bij deze interessante vraag en antwoord. Een eerste punt heeft de heer De Craemer al aangeraakt inzake de concurrentie tussen het Vlaamse en het federale beleid. Ik sta volledig achter zijn bemerkingsen.

Ik zou geen lid zijn van een separatistische partij als ik niet zou reageren op die bevoegdheidsverdeling. De organisatie van de terugkeer ligt bij ons, maar de bevoegdheid is federaal. U noemde als voorbeeld de brandweer. Ik voel me geroepen om aan te dringen op een verdere defederalisering.

Elke gedwongen of vrijwillige repatriëring die we kunnen vermijden, is een gewonnen zaak. We moeten dus aan preventie doen en voorkomen dat mensen naar hier afzakken. Aan dat beleid schort wat. Onze buurlanden hebben dat wel. Zwitserland investeert zwaar in preventie. Men maakt er filmpjes om in de migratielanden uit te zenden, die een realistisch beeld tonen van de toekomst die de migranten hier werkelijk wacht. In Frankrijk opereert de ASEC, de Association contre l'Emigration Clandestine, een initiatief van Kameroeners. Zij willen uitleggen wat illegale immigratie inhoudt en wat de gevolgen zijn. De kandidaat-emigranten worden voorgelogen, ook door de Kameroeners die hier al wonen. Hun cultuur verplicht hen immers om te zeggen dat het hier goed gaat en goed is, dat ze een mooie woning hebben en een goede baan. Een mislukking toegeven is voor hen psychologisch onoverkomelijk.

Ik veronderstel dat we voor preventie bij minister Vanackere moeten zijn. Ik pleit ervoor om repatriëring, gedwongen of vrijwillig, door preventie te proberen voorkomen. Ik pleit ervoor om illegale immigratie bij de bron aan te pakken en mensen proberen te overtuigen dat het niet zo goed is om naar hier te komen.

Minister Marino Keulen: Ook de preventie is een federale opdracht. Minister Dewael heeft tijdens de vorige legislatuur een campagne gevoerd. Er werd zo'n filmpje gemaakt voor Congo. Dat is uitvoerig in het nieuws gekomen. Het moest inderdaad voorkomen dat mensen van de regen in de drup terecht komen. Ze moeten zich geen begoochelingen maken. We moeten duidelijk stellen wat het leven als een illegaal inhoudt aan onzekerheden, beperkingen en zelfs willekeur. Men moet drie keer nadenken voor men die stap zet.

Mijnheer De Craemer, we moeten voorzichtig zijn met veralgemeningen. Heel veel OCMW-medewerkers – en ik heb genoeg lokale ervaring – draaien de

cliënten net geen rad voor de ogen. We kunnen zelfs nog iets van hen leren. Ze weten goed genoeg dat de mensen anders binnen de kortste tijd weer bij hen staan. Dat heeft met een mentaliteit te maken. Dat valt beter mee dan u zou denken.

De versnelde procedures zitten al in de nieuwe opvangwet en de nieuwe asielwet. Het komt er nu op aan die uit te voeren. Het is belangrijk dat mensen snel weten waar ze aan toe zijn. Wij zijn echter geen politiestaat. Mensen zonder papieren moeten de beslissing natuurlijk opvolgen.

Uit de studie van professor Engbersen leerden we nog iets anders. Heel veel immigranten vragen niet eens meer asiel of naturalisatie aan. Ze komen gewoon naar hier en verblijven hier gewoon in de illegaliteit. Ze onderwerpen zich aan geen enkele procedure omdat ze de uitkomst al kennen. Dat is pas een probleem. We kunnen wel praten over cijfers, maar er is een parallel circuit ontstaan dat buiten alle statistieken valt.

Eenvoudig is deze materie niet. We kunnen via schemaredeneringen sluitende oplossingen uitdokteren. Heel het westen, al onze buurlanden, denken daarover na. Dat zal de oplossing moeten zijn. We moeten proberen tot Europese afspraken te komen. We doen dat wel voor Landbouw en andere sectoren, voor consumentenrechten en voor verzekeringsrecht. Bij uitstek over immigratie zou Europa afspraken moeten maken. We zijn als communicerende vaten: als België drukt, deinen de problemen uit naar de buurlanden en omgekeerd. We moeten tot uniforme afspraken en regelingen op Europees vlak komen.

De voorzitter: Het incident is gesloten.
